

ATATÜRK, ANKARA ORMAN ÇİFTLİĞİ'Nİ NASIL VE NİÇİN KURDU?

FAZIL DALAY

Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Paşa, yarattığı büyük inkılâplara bir de ziraat inkılâbını katmak ve Türk milletinin asıl bünyesini teşkil eden geri kalmış köylü ve çiftçi tabakasını çağımızdaki yenilik yollarında yürütmek ve refaha kavuşturmak için bizzat çiftçilik yaparak onlara rehber olmak istiyordu. Bu sebeple, Ankara şehri civarında örnek bir çiftlik kurmak tasavvurundaydı.

Fakat ilgililer, Gazi hazretlerine: “Ankara yazları kurak geçen son derece değişik bir yayla iklimidir, toprağı kireçli, verimsiz, çorak ve kısırdır. Gıda kuvveti zayıf olan bu topraklar, başarılı bir ziraat yapmaya ve her çeşit bitki yetiştirmeye elverişli değildir, burada asla ideal bir çiftlik işletmek mümkün olmaz ve ziyanla neticelenir. Siz İzmir veya Aydın havalisinin toprağı münbit bir yerinde bir numune çiftliği kurarsanız daha iyi edersiniz.” diyorlardı.

Gazi hazretleri, bunları söyleyenlere: “Çok iyi konuşuyorsunuz ama ben İzmir veya Aydın’da oturacak değilim ki.” diye cevap veriyordu.

Gazi hazretleri, Türk milleti için başlattığı birçok inkılâp ve yenilikte muvaffak olmuştu. Tasarladığı, aklına koyduğu her iyi şeyi muhakkak yapardı. Onun için zor mühim değildi ve o zoru severdi.

Söylenenlere ehemmiyet vermeyerek 1925 yılının başlangıcında Ankara’ya beş kilometre mesafede, ortasından Ankara-Eskişehir tren yolu geçen bir bozkır olan çıplak, ağaçsız, içerisinde bataklık ve sazlık bulunan 20.000 dönümlük arazi Gazi hazretleri tarafından satın alındı. Satın alınan yerin Ankara’nın merkezine yakın olması ve sahasının geniş bulunması sebebiyle örnek çiftliğin burada kurulmasına karar verdi.

Gazi hazretleri, 1925 yılının beş Mayısında bu yerin “Karanlık Derealtı” denilen, iki tepenin geniş eteklerindeki mevkide iki büyük çadır kurarak, iki traktörle çiftlik işine başladı.

Gazi hazretleri, çiftlik kurma işinin başına müdür olarak, evvelce Bursa Ziraat Okulu'nda öğretmenlik ve Ankara Ziraat Okulu'nda müdürlük yapmış, İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Okulu mezunu ve ziraat sahasında birçok tecrübelerde bulunmuş, değerli bir ziraatçı olan Tahsin (Coşkan) Beyi getirdi. (*)

Ziraat, çok geniş ve çeşitli şubeleri olan bir işti. Her şube için lâzım gelen ayrı ayrı sahalarda bilgili ve işinde temayüz etmiş elemanları Tahsin Bey bulacak ve çalıştıracaktı. Her şey plâna göre yapılacak ve plân Gazi hazretlerine arz edilerek tasvibi alınacaktı.

Gazi hazretlerinin kurmakta olduğu örnek çiftliğin plânındaki gaye şunları yapmaktı:

1 — Bu arazide bulunan ve Ankara'nın havasını bozan bataklığı kurularak burada orman yetiştirip havayı güzelleştirmek.

2 — Ankara ikliminde yetiştirmek imkânı olduğu halde göreneksizlikten ekilmeyen bazı ziraat bitkilerini bu çiftlikte tecrübe ederek yetiştirip halka, çiftçiye gösterip yaymak.

3 — Çiftçinin elinde bulunan tohumları ıslah etmek.

4 — Çıplak ve ağaçsız olan Ankara İli'nin her yerini ağaçlandırmak için burada meyveli ve meyvesiz fidan yetiştirerek halka dağıtmak.

5 — O zamana kadar o muhitte bulunmayan bazı verimli iyi cins hayvanları ve tavukları yetiştirip çoğaltarak köylüye damızlık olarak vermek.

6 — Geniş ve fennî bir ziraat yapabilmek için makineli ziraatın nasıl yapıldığını köylüye göstermek, makineli ziraatın faydalarını anlatarak köylüyü makineli ziraata teşvik etmek ve her sahada kurslar açarak köylüye bilgi vermek.

7 — Çiftlikte ziraatın, arıcılık, sütçülük, tavukçuluk, sebzeçilik, meyvecilik ve bağcılık gibi her şubesinin kurularak üretilen çeşitli mahsulün şehirde açılacak mağazalarda satılıp halka ucuz ve temiz en iyi vasıflı gıda sağlamak.

8 — Ankara halkının temiz hava alma ihtiyaçlarını karşılamak üzere mesire, piknik ve eğlence yeri olarak geniş bir koruluk ve orman alanı yapmak.

(*) Tahsin Coşkan bir müddet Kastamonu Milletvekilliği ve Tarım Bakanlığı da yapmıştır.

9 — Ankara'da açılan Yüksek Ziraat Okulu'na girecek lise mezunu gençlerin bir sene bu çiftlikte fiilen çalışarak staj görmeleri.

Türkiye'de, büyük bir medeniyet davasını üzerine alan Gazi Mustafa Kemal Paşa bir konuşmasında: "Milletimizin çoğu çiftçidir. Köylümüzün çiftçilikteki emeklerini asrî ve iktisadî tedbirlerle azamî haddine çıkarmalıyız. Onun için bir yandan çiftçinin çalışmasını artıracak ve semereli kılacak bilgi, vasıta ve fenni aletlerin kullanma ve yapılmasına, öte yandan onların çalışmalarının neticelerinden azamî derecede faydalanmasını temin edecek iktisadî tedbirlerin alınmasına çalışmak lâzımdır." demiştir.

Gazi hazretleri, ziraat ve çiftlik işlerinden anlayan ziraatçı elemanları toplayarak, programlı ve bilgili bir şekilde çalışarak ve çok emek ve para sarf ederek kısa bir zamanda tasavvur ettiği Orman Çiftliği'ni kurmayı başarmıştır.

Gazi hazretleri, her başlattığı inkılâp işlerinde nasıl metanetle, azimle çizdiği hedefine ulaşmışsa tabiatla da çarpışarak ve mücadele ederek ziraat işinde de tabiatı kendi arzusuna uydurmayı bilmiş ve birçok kişinin hiç bir şey olmaz dedikleri bu yerde kurduğu modern çiftlikte ziraatın hemen bütün şubelerini tecrübe etmiş ve muvaffak olarak, müsbet neticeler almış ve bu suretle Türk çiftçisine numune ve rehber olmuştur.

Gazi hazretleri, çiftçilerin iktisaden yükselmesi ve ürettiği mallarının korunması ve değerinde satılması için kooperatiflerin kurulmasını istemiş, kendisini de teşvik olsun diye Tarım Kredi Kooperatifi'ne aza kaydetmiştir.

Ben 1927 yılında Ankara Belediyesi Bahçeler Müdürlüğü Fidanlık Memurluğu'nda çalışıyordum. Bir gün Ankara Gazi Orman Çiftliği Müdürü Tahsin Bey, çiçek almak üzere Bahçeler Müdürlüğü'ne gelmişti. Bahçeler Müdürü Salih Bey, Bursa Ziraat Okulu'nda okurken öğretmeni olduğu Tahsin Beyle beni tanıştırdı. Bir müddet konuştuğuktan sonra ayrılırken Tahsin Bey, beni çiftliğe davet etti.

Bir hafta sonra Tahsin Beyle konuşmak ve merak ettiğim çiftliği görmek üzere trene binerek Gazi Orman Çiftliği'ne gittim. Çiftliğe girince çok büyük olmayan yeşil ağaçlar ve yeni yapılmış modern binalarla karşılaştım. Tahsin Beyi umumî idare binasında buldum. Geldiğime memnun oldu. Tahsin Beyle konuşurken ona İstiklâl Savaşı'nın şiddetle devam ettiği bir zamanda subay olan üvey babam ve annemle birlikte Anadolu'da savaş yapılan yerlere yakın şehirlerde bir müddet kaldıktan ve birçok teh-

likeli, sıkıntılı günler yaşadıkdan sonra, 1921 senesinde Büyük Millet Meclisi Hükûmeti zamanında Ankara'ya gelip ikamet ettiğimizi ve şimdi çiftlik olan bu yerleri 15 yaşında bir öğrenci iken üzerinde ekili bir şey bulunmayan bir bozkır halinde gördüğümü anlattım. Tahsin Bey, bana: "Gel şimdi çiftliği beraber gezelim de o zaman üzerinde ekili bir şey bulunmayan yerlerin çalışmakla ne hale geldiğini yakından gör." dedi.

Tahsin Beyle çiftliği gezmeye başladık Tahsin Bey bana evvelâ önünde bir çiçek bahçesiyle havuz bulunan kuleli köşkü göstererek: "Gazi hazretleri, çiftliğe geldiği zaman bu köşkte kalır." dedi. Sonra çiftliğin kuzeyindeki düz ve akasya fidanları dikilerek yeşil bir hale gelmiş araziye göstererek, evvelce burasının bataklık ve sazlık bir yer olduğunu, bataklık kurutulup sazlıklar kaldırıldıktan sonra bazı illerdeki ziraat okullarından temin edilen akasya fidanlarını buraya diktiklerini ve bu sahanın orman haline getirileceğini söyledi. Tahsin Bey sözüne devamla şöyle konuştu: "Çiftlikte, ağaçlama işi gayemizin birincisini teşkil etmektedir. Çünkü akasya ağacı hemen her türlü iklim ve toprak şartlarında kolaylıkla yetiştiği için Gazi hazretleri, çiftlikte yetişecek ilk nebatın akasya olmasını istedi." dedi.

Çiftliği gezmeye devam ederken Tahsin Bey, bir yerde dikili meyve fidanlarını göstererek: "Bu toprakları derin işleyip bol çiftlik gübresiyle ıslah ettikten sonra 3000 çeşitli meyve fidanı diktik, burası çiftliğin meyve bahçesi olacak." dedi. Dikilen fidanlar boylanıp büyüyerek bazıları az da olsa meyve vermeye başlamışlardı. Çiftliğin güneyine bakan biraz bayırca bir yerindeki topraklar kirizma yapılmış ve kirece dayanıklı ve filoksera hastalığına mukavim Amerika asma anaçları dikilerek üzerlerine en iyi cins yerli üzüm çeşitleri aşılanmış ve büyük bir bağ kurulmuştu.

Çiftlikte, çıplak ağaçsız sırtlara binlerce orman fidanı dikilmiş, dikilen fidanlar boylanıp dal ve yaprak vermiş ve geniş yeşillikler meydana getirmişti. Birkaç sene sonra bu fidanlar ağaç haline gelerek sunî bir orman olacak ve altına oturanlara, piknik için gelenlere gölge yapacaktı. Çiftliğin geniş yer tutan tarlalarında altın başaklı buğdaylar dalganıyordu.

Çiftlik makineleşmişti, en asrî âlet ve teçhizatla çalışılarak ziraat yapıyordu.

Çiftlikte cins tavuk yetiştirilmek üzere fennî kümesler yapılmıştı. Tahsin Beyle kümeslerin yanına gittiğimiz zaman tavuklara bakan memur bizi karşıladı. Bu memuru görür görmez hemen tanıdım. Saim isimindeki me-

mur meslek arkadaşımı. O da beni görünce tanımış ve şaşırmişti. Kendisine Tahsin Beyin daveti üzerine çiftliği görmeye geldiğimi ve Ankara Bahçeler Müdürlüğü'nde fidanlık memuru olarak çalıştığımı söyledim. Saim Bey tavuklar hakkında bana bilgi vererek, senede 200-250 kadar yumurta yapan Legorn cinsiyle Rodeylant cinsi tavukları ürettiklerini anlattı.

Çiftliği göstermeye devam ederken Tahsin Bey, yapacakları işler hakkında şöyle konuştu: "Ankara'nın balı öteden beri meşhurdur. Arıcılığın inkişafına çok ehemmiyet vereceğiz. Sütçülük, peynircilik, tereyağcılık için yılda 3000 kilo süt veren Hollanda ve Simental gibi inek cinslerini getirip üreteceğiz, yerli ve Arap atı ile muhtelif koyun ve keçi cinsleri üzerinde de çalışmalar yapacağız." dedi.

Çiftlikte üç sene gibi kısa bir zamanda yapılan işlere hayran kalmış ve fennî çalışmaları taktirle karşılaşmıştım. Çiftlikten ayrılmadan evvel Tahsin Beye çok teşekkür ederek, büyük Gazi'nin yüksek bir eseri olan çiftlik üzerindeki başarılı çalışmalarından dolayı kendisini tebrik ettim ve Gazi hazretlerinin çiftliğe ne zamanlar geldiğini sordum. Tahsin Bey: "Gazi hazretlerinin çiftliğe sık sık geldiğini, her tarafı gezerek hassasiyetle tetkik ettiğini, çiftliğin her şeyi ile yakından alâkadar olduğunu ve bazen çiftlikte kalarak toplantı yaptığını," söyledi.

Tahsin Beyden müsaade isteyerek ayrılırken bana: "Yine beklerim yaz ve kış çiftlik her zaman herkese açıktır." dedi.

Aradan epeyce bir zaman geçmişti. Çok sevdiğim Gazi hazretlerine, rastlayıp onu belki görürüm ümidiyle yine bir gün Gazi Orman Çiftliği'ne gittim. Fakat çiftlik müdürü Tahsin Beyi yerinde bulamadım. Odacı, Gazi hazretlerinin çiftliğe geldiğini ve yanında misafirleri bulunduğunu Tahsin Beyin de onlarla beraber olduğunu söyledi. Yanlarına gidemezdim. Çünkü Gazi hazretleriyle konuşmak ve onun tarafından kabul edilmek kolay iş değildi.

Tavuklara bakan ziraatçı arkadaşımın bulunduğu kümeslerin olduğu yere gittim. Tavuklara bakan memur Saim Bey oradaydı ve beni "hoş geldin" diye karşıladı. Geldiğime memnun olan Saim Beyle şuradan buradan konuşurken Gazi hazretlerinin, yanında yaverleri, çiftlik müdürü Tahsin Bey ve arkasında daha dört beş kişi olduğu halde kümeslere doğru geldiklerini gördük. Ben Gazi hazretlerini yakından görüp karşılamak için hemen sevinçle yerimden fırladım. Fakat Saim Bey, çok telaşlandı ve bana üzülerek: "Kümeşte dört tane hasta tavuk var. Gazi hazretleri şimdi bu hasta tavukları görürse, tavuklara iyi bakmadın diye beni azarlar ve belki de benim işime son verir." dedi.

Gazi hazretleri arkasında bulunanlar ile birlikte kümeslerin önüne geldi. Saim Bey, ben ve kümeslerde çalışan iki işçi sıraya dizilerek Gazi'yi selâmladık ve karşısında hürmetle eğildik. Gazi hazretleri geniş teller ile çevrili olan tavukların gezinti yerine girdi. Arkasından çiftlik müdürü Tahsin Beyle, tavuklara bakan Saim Bey Gazi'yi takip ettiler. Tavuklar kümeslerinden çıkmış gezinti yerinde dolaşıyorlardı. Gazi hazretleri, tavukları tetkik ederken içlerinde hasta olan dört tavuğu hemen farketti. Hasta tavuklar nezleye yakalanmışlardı. Başlarını önlerine eğmişler, burun deliklerinden ve ağızlarından sümük gibi sular akıyordu. Dermansız görünen tavuklar yem de yemiyorlardı.

Gazi hazretleri, dikkat ve merakla hasta tavukların vaziyetine baktıktan sonra, Saim Beyi yanına çağırarak: "Bu tavuklara ne olmuş?" dedi. Saim Bey çok korkmuştu, ellerini oğuşturup titrek bir sesle: "Paşam şey olmuş, şey olmuş" diye kekeleyerek dili tutuldu. Saim Bey, bir şey söylemiyor, ağzından fısıltı halinde çıkan lâflar anlaşılıyor ve perişanlık içinde sıkıntıdan şakaklarından terler akıyordu.

Gazi hazretleri Saim Beyin çok korktuğunu görünce artık ona bir şey söylemedi. Arkasında duran çiftlik müdürü Tahsin Beye dönerek: "Sizin bu tavukların hastalığından haberiniz yok mu? Saim Bey size bunların vaziyetini bildirmemi mi?" diye sordu. Tahsin Bey: "Hayır Paşa hazretleri, bildirmemi. Belki tavuklar yeni hastalanmışlardır." diye cevap verdi. Gazi hazretleri, tekrar Tahsin Beye: "İhmal etmek olmaz, her şeyi daima kontrol ediniz, bu hasta tavukları sağlamların yanından ayırınız ve hemen veteriner göstererek tedavi ettiriniz" dedi. Tahsin Bey: "Emredersiniz Paşa hazretleri" diyerek, hasta tavukları derhal ayırttı ve Saim Beyi de telefona gönderip, veteriner çağırmasını istedi. Bu telaş içinde beni de gören Tahsin Bey bana: "Hoş geldin, Gazi hazretlerinin misafirleri var onlarla meşgulüm bugün konuşamayız, başka zaman beklerim" diyerek uzaklaşmakta olan Gazi hazretleri, ve grubunun arkasından onlara yetişmek için koştu.

Gazi hazretleri, diğer inkılâplarında olduğu gibi çiftlik işleri üzerinde de hassasiyetle duruyordu.

Daha sonraki yıllarda çiftlikte arıcılığa çok ehemmiyet verilerek fenne dayanan bir Arıcılık Şubesi kurulmuş, Dadan sistemi birçok arı kovani yaptırılarak arı beslenmiş, bal üretilmiş ve bir bira fabrikası kurularak bira imal edilmiş, çiftlikte yetiştirilen meyveli ve meyvesiz çeşitli fidanlarla mın-takaya elverişli, ıslah edilmiş hububat tohumları elde edilerek çiftçiye dağıtılmış, Hollanda, Jersey, Simental gibi çok süt veren ineklerle, Karaman,

Merinos, Kıvırcık, Türkistan Karagül koyun cinsleri ve çok yumurta veren Legorn, Faverol, Rodeylant tavukları yetiştirilip üretilerek damızlık olarak çiftçiye verilmiştir.

Gazi hazretleri, her sene dış ülkelerden getirilen pulluk ve ziraat aletlerinin bir kısmını paramızın harice gitmemesi için memlekette yapmak ve Türk çocuklarına da sanat öğretmek arzusundaydı. Anadolu köylüsünün yüzyıllardan beri kullandığı, toprak üzerinde yalnız bir çizgi açan karasabanın kaldırılmasını ve yerine pulluk kullanılmasını isteyen Gazi hazretleri, 1930 senesinde çiftlikte bir pulluk imalathanesi kurdurarak pulluk ve bazı ziraat aletlerinin imalini başlatmış ve çiftçiye ucuz pulluk temin etmiştir.

Gazi hazretleri, yazın Ankara'nın sıcak havasından bunalarak çiftliğe piknik yapmaya gelen halkın serinlemesi ve plâj ihtiyacının karşılanması için çiftlikte Marmara ve Karadeniz isimlerinde iki havuz yaptırmış ve yine halkın yemek yemesini temin için gazino ve lokantalar açtırmıştır.

Çiftliğin muhtelif şubelerinden elde edilen pastörize süt, peynir, yoğurt, tereyağı, yumurta, bal, üzüm, şarap, çeşitli meyveler ve bütün zirai mahsulat Ankara'da açılan mağazalarda satışa çıkarılmış, bu suretle halka ucuz ve temiz gıda sağlanmıştır.

Ankara halkının mesire yeri ihtiyacını karşılayan çiftlikte çocukların eğlenmesi ve hayvanları tanıması için de bir hayvanat bahçesi kurulmuştur.

Yüksek Ziraat Fakültesi'nde okumak için gelen ve ileride memleketin çeşitli ziraat işlerinde çalışacak lise mezunu gençler, çiftlik tatbikatını ve stajlarını Orman Çiftliği'nde yapmışlardır.

En son iktisadî işletme usullerine dayanarak kurulan çiftlikte yapılan ziraat sistemi Orta Anadolu çiftçisi için bir ziraat medot numunesi olmuştur.

Gazi hazretlerinin yarattığı Orman Çiftliği'nin inkâr edilmeyen bugünkü varlığına bakacak olursak, geçmişteki zamanda sarfedilen çalışmaların ve gayretlerin büyüklüğünü ve kıymetini daha iyi anlarız.